

דבר העורך

אריה סובר

אני שמח לבשר שכתב העת **הומור מקוון: כתב עת מדעי לחקר ההומור** בחסות האגודה הישראלית לחקר ההומור, יוצא לאור זו השנה השביעית. בשנה שעברה החל כתב העת לצאת לאור במתכונת דו-שנתית. גיליון מספר שמונה הוא הגיליון הראשון לשנה זו ויוצא לאור בחודש יוני. הגיליון הבא יצא בדצמבר שנה זו. מזה כשנה החליטה חברת EbSCO לשתף פעולה עם כתב העת ולפרסם את הגיליונות שלו שיוצאים לאור בפרסומים הרשמיים שלה. בכך מצטרף כתב העת העברי **הומור מקוון** אל כתב העת הבינלאומי לחקר ההומור **Israeli journal of humor research** שיוצא לאור גם הא תחת חסות האגודה הישראלית לחקר ההומור ומופץ גם כן על ידי חברת EbSCO.

הגיליון הנוכחי כולל מאמרים אמפיריים ומאמרי דעה מגוונים רב-תחומיים שתורמים את חלקם להעשרת הידע בתחום ההומור בכלל ובחקר ההומור העברי, היהודי והישראלי בפרט. מאמרם של **ד"ר רמה מנור וד"ר אבי גבורה**, "מבעים אירוניים של עיתונאים-מראיינים כפרקטיקה עיתונאית בראיונות עם אישים פוליטיים ערב בחירות" דן בכמה מבעים אירוניים בפוליטיקה הישראלית שנקטו אותם מראיינים שונים בראיונות נושא ששודרו בטלוויזיה במערכת הבחירות 2013. מאמר זה אנו מצביע על הפונקציות שהם ממלאים בריאיון הפוליטי ערב בחירות.

האירוניה כסוג של הומור, שבה נוקט המראיין מדגישה במאמר את היחסים האסימטריים שבין המראיין למראיין: יחסי עליונות-נחיתות; יחסי קונפליקט-השלמה. יחסים אלה באים במסגרת של מצבים פולמוסיים שבהם אין בנמצא אמת חד-משמעית אחת. מאמרה של **ד"ר מירי יוסוב-שלום**, "מרכזיות ההומור בקורפוס אסעי" (ארכיון הסיפור העממי בישראל) של יהודי רומניה" בוחן את דומיננטיות ההומור בקורפוס היהודי-רומני שבאסעי, תוך התמקדות בתמה הומור ודת המשרטטת תיאורים סרקסטיים על האמונה ברב ובעוזריו. כמו כן מוצגים עיונים בסיפורים השוברים את סטראוטיפ צניעות האישה בחברה היהודית. המאמר חושף את ההומור והמיניות הנשית ואת דמות האישה האחרת, נטולת עכבות, תאוותנית היודעת הנאת בשרים. סינתזה זאת של הומור מתוחכם על דת ומין, השילוב לעיתים האחד ברעהו מהווה ביטוי של יכולת הקהילה היהודית-רומנית להישיר מבט, לצחוק וליהנות גם מאותן תמות. מחקר זה מבקש לחשוף את זהותה של קהילה כפי שהיא מוצגת בנרטיב העממי כחלק בלתי נפרד מן החברה הישראלית בכללותה. מאמרו של **יוסף סלומון**, "הומור מרובד וסרנדיפיטי במידע בפרודיה המוזיקלית של 'ארץ נהדרת': מתוקה מהחיים". ממצאי המחקר מלמדים כי השיר 'מתוקה מהחיים' עולה בקנה אחד עם מודל **ההיתקלות במידע** של ארדלז, שהנו מודל מרכזי להסבר סרנדיפיטי במידע – היינו, גילוי מקרי ובלתי צפוי של מידע בעל ערך. המאמר מצביע על רובד סטירי חתרני, נוקב ואמיץ המוטמע בשיר, שאינו נגלה בנקל לעין ושחשיבותו רבה ומפתיעה. המאמר מעודד חיבור בין תחומי דעת שנראים לכאורה לא קשורים: זמר ישראלי עכשווי, הומור ולימודי מידע, וצפוי להעשיר את המחקר בכל שלושת תחומי דעת אלו.

מאמרו של **פרופ' אביקם גזית**, "עמדות תלמידי ז', ח' כלפי שילוב הומור בהוראת מתמטיקה", מציג מחקר שבחן את עמדות תלמידי חטיבת הביניים כלפי שילוב הומור בשעורי המתמטיקה.

כמו כן הושוו עמדות התלמידים לעמדות מתכשרות להוראת מתמטיקה בבית הספר היסודי. המחקר מצביע על כך ששילוב הומור בהוראת מתמטיקה עשוי ליצור אווירה נעימה ולהקטין חרדה בשעורי המתמטיקה. כמו כן, עשוי להגביר מוטיבציה ועניין בלמידה כמו גם לקדם חשיבה יצירתית. ממצאי המחקר מראים שמרבית התלמידים כמו גם המתכשרות להוראה, מסכימים שחשוב לשלב הומור בשעורי המתמטיקה. מאמרה של **ד"ר תמי יאיר**, "ביטויי הומור בשפתם של אסירים", בוחן את ביטויי ההומור בשפתם של אסירים בשלושה מישורים שונים של הלשון: צירופים במישור הלקסיקלי-סמנטי, ניגוד והעמדת פנים במישור הסמנטי-פרגמטי ומודעות לאירוניה במישור הפרגמטי. הממצאים מראים כי ביטויי ההומור של המרואיינים עוזרים להם לתאר תופעות שונות בכלא ולבטא תחושות שליליות הקשורות לחייהם באופן יצירתי. הם מאפשרים למרואיינים להתמודד עם נושאים רגישים, כואבים ובעייתיים המטרידים אותם ולפרוק את המתח הקיים בינם לבין צוות הכלא. למעשה, ביטויי ההומור משרתים צרכים קוגניטיביים, פסיכולוגיים וחברתיים של המרואיינים בזמן שהותם בבית הסוהר. מאמרה של **שירה מציאל**, "המקאמה 'ישפה ושת'י' אהובותיו" כסטירה מניפאית", מוקדש לבחינת יסודות מניפאיים-קרנבליים במקאמה "ישפה ושת'י אהובותיו". המאמר מצביע על כך שהמקאמה שנכתבה בסוף המאה ה-12 בטולדו, מאופיינת בתכונות ז'אנריות ועלילתיות ייחודיות, התואמות את סגולותיו של הז'אנר "הרציני-המצחיק" משלהי העת העתיקה הקלאסית. המאמר נסמך על חוקרים שביססו את הזיקה בין הז'אנר המזרחי – המקאמה – לבין הז'אנר הקרנבלי האירופי – המניפאה. המסה של **פרופ' שמעון לוי**, "ואז היו כולם מתים - הומור במעשיות האחים גרים", מעיינת ביסודות ההומור במעשיות האחים גרים, שבמקורן נועדו לכל המשפחה ולא רק לילדים. בשונה מהומור פנטסטי, בורלסקי ועוד סוגי הומור רבים המצויים במעשיות-עם בכלל ובסיפורי האחים גרים בפרט, טוען לוי, משתקף הומור אבסורדי, פרוץ ומעודן ואף טראגי, המכוון בבירור למבוגרים. לוי מתייחס לכמה מאפייני ההומור במעשיות גרים, כמו הומור שנועד לשעשע ילדים לחוד ומבוגרים לחוד ולעתים את שני הגילאים. הומור לטענתו מרכך אלימות ומאזן בין אימה להנאה. מדובר בביקורת חברתית המתייחסת בין השאר לנשים, וגם לדת ונמצאת אי-שם בין הפרודיה טובת-הלב לסאטירה. המסה הבאה של **ד"ר אסתי אדיבי שושן**, "כולה ערב סטנדאפ שיצא עפאס קצת אלטרנטיבי: השימוש בהומור בספר 'סוס אחד נכנס לבר' מאת דויד גרוסמן" בוחנת את הפונקציות השונות שממלאים מופעי ההצחקה השונים בספר, כמו למשל מופע ההצחקה המרכזי של הסטנדאפיסט דובלה גורנשטיין במועדון בנתניה, תוך התמקדות בהיבטים הסאטיריים של המופע המבקרים את יחסו הכוחני של הצבא לאוכלוסייה הערבית. כמו כן נבדקים מופעי הצחקה נוספים המופיעים בספר עליהם מספר הסטנדאפיסט. לטענת אדיבי שושן, המשותף לכל מופעי הצחקה אלה הוא התנהגות פעילה של הסובייקט ורצונו של מפעיל ההצחקה לגרום הנאה לשומע המתממשת בפרצי צחוק. התפקיד העיקרי של השימוש בהומור, כפי שהוא מוצג בספר, הוא כמענה וכחיץ מול קשיי החיים ואימתם. סוגרת את הגיליון ביקורת של **פרופ' אריה סובר** על הספר "הר הזיכרון יזכור במקומי: הזיכרון החדש של השואה בתרבות הפופולארית בישראל" מאת **ד"ר ליאת שטייר-לבני** בהוצאת רסלינג.

אני רוצה להודות לכותבי המאמרים, לשופטים האנונימיים, לעורכי המשנה של כתב העת ולכל מי שלקח חלק בהפקת הגיליון, ומאחל לקוראות, לקוראים ולחוקרים קריאה מהנה ומעוררת מחשבה.

פרופ' אריה סובר